

Somfai László búcsúztatása

1934. augusztus 15. – 2026. február 11.

2026. március 5.

„Egy nagy zenetörténész alkotása” – summázta értékelését Kroó György harminc évvel ezelőtt Somfai László Amerikában megjelent *Bartók-könyvéről*. A Berkeley-i egyetemi előadásain alapuló monográfia tudománytörténeti jelentőségét így határozta meg:

Valamennyire ismerem a Nottebohmtól Tysonig terjedő Beethoven-vázlatkutatás történetét, kiadványait, és elmondhatom, hogy az 100–150 esztendő során sem jutott el – akár a teljesség, akár a rendszerezés, akár az analízis tekintetében – odáig, ahol ma a Bartók-kutatás áll egyedül Somfainak köszönhetően. (Kroó György: „És legelőször erős pajzsot kalapált ki az állón...”, *Muzsika*, 1996. december, 11–15.)

Olyan zenetörténész ünnepelte így a később magyarul *Bartók kompozíciós módszere* címmel megjelent munka eredeti amerikai kiadását, aki maga is kiemelkedő felfedezéseket tett Bartók-források kutatása során.

Somfai László halála – magas kora ellenére is – váratlanul ért. Két héttel korábban még külföldi kutatóutamról érdeklődött, s szívtelt beszámolómmhoz éleslátón. 90. születésnapját különösen szép vonósnégyes-hangversennyel ünnepelhettük meg – dacolva a köszöntésére vonatkozóan már évtizedek óta érvényben lévő tiltásával. Nézve az akkor készült fényképeket, derűs, örömmel fogadja a megemlékezést. Bár ausztrál kollégánk rövid köszöntőjére először – mintegy maga elé – annyit mondott: *Nem fogok beszélni...* Aztán egyszer csak mégis belefogott. Hosszú, remekbe szabott, rögtönzött angol beszédben szólt többek között egyik különösen fontos témájáról az előadóművészet helyzetéről, nem takarékoskodva kritikai észrevételeivel.

Az egyik első, ami eszembe jut, ha jellemezni próbálok, kiváló memóriája, méghozzá mind zenei, mind vizuális memóriája: fölényes repertoár- és stílus-ismerete éppúgy segítette szakmai biztonságát, mint a zenei kéziratok egyéni írásjegyeinek pontos rögzítése. Ami a zenefelismerést illeti, ő maga mondta, hogy nem mindenkinek olyan könnyű fölismerni egy rövid részletet; ebben megértő volt. Viszont irritálta, ha valaki visszaemlékezéseiben bizonyult pontatlannak. Ritka egyenes természet volt. Nem szerette szépíteni a dolgokat. Csodáltuk munkafegyelmét, koncentrációját. Szigorú volt – önmagához is. De tisztában volt kivételes szakmai eredményeinek köszönhető különleges szakmai rangjával. Egy németországi konferencián nevezték őt a szerzői hangfelvétel-elemzés úttörőjének. Emlegetik Haydn Kaiserkvartett-témájának bravúros „megfejtését”.

Fontosnak tartotta együttműködését nagyszerű hazai és külföldi muzikusokkal. Felfedezés volt számára a régizene játék, mely az újonnan használatba vett hangszerek, játéktechnika alkalmazásával egyszeriben friss életet lehelt ismert és ismeretlen művek előadásába.

Ahogy tavaly készült életútinterjújában elmesélte, az itthon megrendezett nagy nemzetközi Haydn-konferencián – 1959-ben – ugyan nem engedték előadni, legkedvesebb tanárának, Bartha Dénesnek hála, a külföldi résztvevők annál inkább tudomást szereztek róla, s így mégis jó csillagzat alatt, különösen korán indulhatott nemzetközi karrierje.

Több szempontból is szerencsésnek mondta magát. Mindenekelőtt házasságában. Éppen ezért is csodáltuk, hogy társa, gondoskodó felesége, Révész Dorrit („Dorka”) halála után nemcsak folytatta küldetészerű szakmai munkáját, hanem – mintegy átvéve az otthoni feladatokat – önmagáról – helyette is – gondoskodott. Mindezt élvezettel tette. Nemcsak külföldi útjairól, az autóval bebarangolt Európa nagyrészen gyűjtött templom-, katedrális- és tájélményeiről tudott ugyanis élvezetesen beszámolni. Szívesen és színesen mesélt hétköznapi

dolgokról is. Két gyermekük – Péter fia és Anna lánya olyannyira különböző útját egyaránt becsülte.

Bár akadémikusként természetesen szabad bejárása lett volna amúgy is az Intézetbe, utolsó éveiben nagy hálával fogadta, hogy továbbra is rendelkezésére állt dolgozószobája, s hogy folytathatta megkezdett munkáit. Pedig munkatársainak, az Intézet közösségének volt igazán szüksége folyamatos jelenlétére.

Különleges méltósággal viselte az évek múlását. Fokozatos visszavonulásának minden lépését gondosan eltervezte.

Méltatásában Kroó György a gyakorlati és a szellemi adottságok különösen kedvező együttállását érezte, amikor homéroszi sorokhoz folyamodott mottóként:

*És legelőször erős pajzsot kalapált ki az üllőn [...]
Ötrétű lett végül a pajzs, és jártas eszével
Héphaisztosz sok-sok gyönyörű képet kalapált rá.
(Homérosz, *Íliasz*, XVIII. ének, ford. Devecseri Gábor)*

Valahogy így fog élni emlékezetemben. Hiszen a rendkívül gondos filológiai alapok megteremtése mellett mennyi felfedezést, gondolatébresztő elemzést és értelmezést közölt – nemcsak Haydn és Bartók zenéjéről, hanem Bachtól Webernig. Írásai is, illusztrációi is – a végtelen gonddal készült kottapéldák, a kézzel rajzolt ábrák – kivételes lényegmegragadó képességet tükröznek. Hiányozni fog biztos tudása, biztonságot nyújtó jelenléte. Mégis szerencsések lehettünk, hogy ilyen sokáig kísérte gondos, értő figyelemmel pályánkat, s az általa megalapozott legfontosabb vállalkozásunkat, a Bartók-művek kritikai összkiadását. Támogatását keresve most már csak munkáira, s emlékeinkre hagyatkozunk.

Vikárius László